Book Reviews

- Yvan Simonis, Bertel Nathhorst, Formal or structural studies of traditional tales. The usefulness of some methodological proposals advanced by Vladimir Propp, Alan Dundes, Claude Levi-Strauss and Edmund Leach. Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Studies in Comparative Religion, 9 - Stockholm 1969. 80 p. bibliogr., index.
- A.J.F. Köbben, G.P. Murdock, Ethnographic atlas. University of Pittsburgh Press, 1967. 128 pp.
- J. Blauw, Banton Michael, Anthropological approaches to the study of religion. Tavistock Publications, London, 1966. XZII en 176p.
- C. Baks, J.F. Boissevain, Netwerken en quasi-groepen; enkele beschouwingen over de plaats van de Niet-Groepen in de Sociale Wetenschappen. Oratie. Van Gorcum

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

BOEKBESPREKINGEN

BERTEL NATHHORST, *Formal or Structural Studies of Traditional Tales. The usefulness of some methodological proposals advanced by Vladimir Propp, Alan Dundes, Claude Lévi-Strauss and Edmund Leach*. Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Studies in Comparative Religion, 9 - Stockholm 1969. 80 p. bibliogr., index. Sw.Kr. 30.

En quatre vingt pages, l'auteur réussit à évaluer l'utilité scientifique des méthodes adoptées par quatre auteurs dans le domaine des contes et des mythes traditionnels. Il trace un bilan négatif, aucune des quatre méthodes ne lui paraît utile et sa condamnation est sans équivoque.

Le critère essentiel de son évaluation est le suivant: ces méthodes se fondent-elles oui ou non sur des systèmes hypothetico-déductifs, appelés théories, qui peuvent être testés empiriquement? Autrement dit, la méthodologie des auteurs correspond-elle aux exigences de Karl Popper?

Il suffit alors de relever des contradictions, des incohérences, ou même des imprécisions dans l'axiomatique des auteurs pour leur attribuer une cote négative et les renvoyer à l'école de Popper.

Bertel Nathhorst n'admet même pas, semble-t-il, qu'une théorie puisse s'ébaucher par corrections successives et mise au point progressive. Il nie que les méthodes différentes des quatre auteurs conviennent aux faits qu'ils analysent. Bref, les quatre auteurs sont condamnés pour incapacité notoire, le mot est à peine trop fort.

Certes, cette étude critique est brillante, l'auteur excelle à se servir d'un auteur pour en critiquer un autre avant de prendre position lui-même et on ne peut nier que sur certains points sa critique soit pertinente. Il est, en effet, certain que les méthodes structurales des quatre auteurs étudiés prêtent flanc à la critique. Mais de là à nier leur utilité scientifique il y a un pas que l'auteur franchit trop aisément.

Prenons, par exemple, le cas de Claude Lévi-Strauss. Bertel Nathhorst estime que la signification du mythe telle que l'entend Lévi-Strauss n'est comprise que de lui et de quelques experts privilégiés et qu'il est en tout cas impossible de vérifier empiriquement le justesse de l'analyse structurale. L'objection est de poids et on la rencontre souvent. On pourrait cependant répondre qu'en ce qui concerne le premier point, on confond trop souvent "signification" et "fonction signifiante" et quant au second point que la seule manière de tester empiriquement les résultats de l'analyse structurale est soit de voir

si l'analyse explique pour sa part et dans les limites de la théorie des éléments du texte mythique qu'aucune autre théorie ne rend intelligibles au même titre, soit de présenter une analyse structurale plus affinée qui rendrait mieux compte des éléments du même texte. En ce sens, il me semble que l'analyse structurale teste constamment son approche théorique des textes mythiques.

Les critiques de Bertel Nathhorst me semblent trop fortes, elles n'auront pas tendance à améliorer la compréhension des détracteurs du structuralisme. Par contre, on peut espérer que le radicalisme de la critique poussera les structuralistes à préciser leurs théories.

YVAN SIMONIS

G. P. MURDOCK, *Ethnographic Atlas*. University of Pittsburgh Press, 1967. 128 pp.

This book — if it is a book — will make the humanistically oriented anthropologist shudder. Essentially it consists of tables presenting data on the economy, technology, marriage rules, social and political organization and diverse cultural phenomena of 862 societies. Some simple arithmetic shows that it contains about 50.000 individual entries.

Primarily the *Atlas* is meant to facilitate cross-cultural studies of a quantitative nature which require a sample of the entire world's cultures. As the author rightly points out (pp. 3-6) up to now such studies have suffered from one or more of five serious methodological errors, which have made it easy for opponents of the method to call into question the validity of its results. Characteristically, the author demonstrates these errors by using as examples elements of his own published works, especially his *Social Structure* (1949). They are: (1) including in a sample two or more societies whose cultures are very similar in consequence of derivation from a recent common source. (2) Including in a sample societies which are closely adjacent, even though there is no evidence suggesting a genetic relationship between them. (3) Including societies for which the ethnographic information is scanty and unreliable. (4) Excluding from a sample any category of known and adequately described societies, and (5) departing in any other respect from randomizing in the selection of a sample. The tables are meant to obviate these errors and go far in realizing this aim. As such they are extremely useful, and one may say that by this and similar efforts anthropology is coming from the age of handicraft into that of the machine. Of other such efforts I mention Coult and Habenstein (1965) and Textor (1967).

Naturally amongst so many entries quite a few are bound to be erroneous. It would behoove any anthropologist who notices such errors to let the author know in order that they may be corrected in the next edition rather than hold them up for ridicule as has occasionally happened with earlier efforts of Murdock's.

Of course, the user of the tables should be well aware of Murdock's

definitions of the phenomena he tabulates, and should ask himself whether they are in accordance with the definitions used by someone whose statements he wishes to verify. The present reviewer, for example, in trying to assess some of Lévi-Strauss's (1965) pronouncements on Crow-Omaha societies, soon realized that the latter's conception of such societies is a narrower one than Murdock's. Even so, Murdock's tables proved to be useful, as a sample of societies fulfilling Lévi-Strauss's requirements could readily be constituted from Murdock's wider sample (cf. Brunt, Köbben and Verrips, 1969). Still, this restriction, *i.e.* the fact that one is dependent on Murdock's self-chosen definitions, detracts from the utility of the *Atlas*. I believe, therefore, that for the development of anthropology Professor Murdock's other Grand Design viz. the Human Relations Area Files, will be of still greater significance than the present *Atlas*.

The indefatigable author himself has done at least 90 per cent of the entries in the tables, covering almost all extant ethnographic literature in eight languages. For this colossal work the anthropological fraternity has ample reasons to be grateful.

A. J. F. KÖBBEN

REFERENCES

- Brunt, L. N. J., Köbben, A. J. F., Verrips, J. (1969): *Lévi-Strauss and empiricism*. In press.
 Coult, A. D. and Habenstein, R. W. (1965): *Cross tabulations of Murdock's world ethnographic sample*. Columbia, Un. of Missouri.
 Lévi-Strauss, C. (1965): "The future of kinship studies". *Proc. Royal Anthropological Institute*: 13-22.
 Murdock, G. P. (1949): *Social structure*. New York, MacMillan.
 Textor, R. B. (1967): *A cross-cultural summary*. New Haven (Conn.), HRAF-Press.

Anthropological Approaches to the Study of Religion,
 edited by Michael Banton. Tavistock Publications,
 London, 1966. XLII en 176 p. Prijs 30 sh.

De Britse "Association of Social Anthropologists of the Commonwealth" hield in 1963 een conferentie in Cambridge, onder de titel "New Approaches in Social Anthropology", waar een aantal papers werd gelezen en bediscussieerd.

Deze papers zijn bijeengebracht in de vier eerste delen van de A.S.A. Monographs, waarvan Michael Banton de general editor is.

Eén van deze delen handelt over *Anthropological Approaches to the Study of Religion*. Aan alle vier delen werd een Introduction meegegeven van de hand van Max Gluckman en Fred Eggan (p. XI-XLII). Deze behoeft ons hier niet bezig te houden.

Van de vijf papers die deze bundel bevat, hebben er twee een uitgesproken theoretisch karakter: Clifford Geertz handelt over Religion

as a cultural system (p. 1-46); Melford E. Spiro over Religion: Problems of Definition and Explanation (p. 85-126).

De overige drie handelen over Colour Classification in Ndembu Ritual (Victor W. Turner p. 47-84); Fathers, Elders, and Ghosts in Edo Religion (R. E. Bradbury p. 127-154); Territorial Groupings and Religion among the Iraqw (Edward H. Winter p. 155-174).

Geertz opent zijn artikel met een nogal luidruchtige klacht. Sedert de tweede wereldoorlog is er geen theoretische voortgang van enig belang gemaakt in de anthropologische studie van de religie. Men teert wat op vroegere grootheden als Durkheim, Weber, Freud en Malinowski.

Om de impasse te doorbreken is het volgens *Geertz* niet nodig om de gevestigde tradities te verlaten, maar slechts om ze wijder en breder te maken. Anders ontsnappen we niet aan wat Janowitz noemde: "the dead hand of competence". G. wil zich beperken tot de "culturele dimensie van religieuze analyse".

Onder cultuur verstaat hij een historisch overgedragen patroon van "meanings" belichaamd in symbolen, een systeem van geërfde concepties in symbolische vormen tot uitdrukking gebracht; door middel waarvan mensen hun kennis aangaande en hun houding tegenover het leven meedelen, handhaven en ontwikkelen. Religieuze symbolen hebben tot functie het verbinden van het "ethos" van een volk met de "world view" van dat volk. Religieuze symbolen formuleren een fundamentele overeenkomst tussen een bepaalde levens-stijl en een bepaalde metaphysica, zodat de een de ander ondersteunt met het gezag, dat ze van elkaar lenen.

Geertz geeft toe dat het nauwelijks iets nieuws is om te beweren, dat religie menselijke acties afstemt op een kosmische orde en beelden van die kosmische orde op het plan van de menselijke ervaring projecteert. Maar hóé dit gebeurt is volgens hem nog niet onderzocht. Hij wil dit proces analytisch blootleggen en hij stelt daartoe een definitie van religie op, die hij dan van een uitvoerig commentaar voorziet. Zijn definitie luidt:

"Religion is a system of symbols which acts to establish powerful, pervasive, and long-lasting moods and motivations in men by formulating conceptions of a general order of existence and clothing these conceptions with such an aura of factuality that the moods and motivations seem uniquely realistic."

Deze definitie zegt inderdaad in andere, meer ingewikkelde bewoordingen, dat een bepaalde wijze van leven een bepaalde metaphysica vooronderstelt en omgekeerd.

Uitvoerig licht G. toe wat hij verstaat onder "moods" en "motivations": "stemmingen" en "neigingen", of "geneigd zijn tot" (het doen van iets).

De religieuze concepties die de mens nodig heeft, hebben betrekking op het onverklaarbare, ondraag- en onduidbare, en ontoelaatbare. Aan de grenzen van het intellectueel, emotioneel en moreel vermogen van de mens duikt de "chaos" op, en de religieuze concepties dienen om deze "chaos" terug te dringen.

Hoe komt de mens ertoe om te "geloven"? G. onderscheidt verschillende perspectieven in het mensenleven: dat van de common-sense, dat van de wetenschap, en het esthetische perspectief. Wat heeft nu het religieuze perspectief dat de andere perspectieven niet hebben? Het beweegt zich buiten de werkelijkheid van alledag, het corrigeert en completeert die; en is niet uit op actie, maar op geloof, aanvaarding. In het wetenschappelijk perspectief gaat het om analyse, distantie, hypothese; in het religieuze om niet-hypothetische waarheid, om toewijding, ontmoeting. De autoriteit waarmee de religieuze werkelijkheid zich opdringt, of liever alles doordringt, is essentieel voor religieuze activiteit. Het is vooral in het ritueel, dat ethos en world-view samenvallen: religieuze overtuiging treedt altijd op in de context van religieuze handelingen. De religieuze *autoriteit*, die aan het religieuze perspectief ten grondslag ligt, is intrinsiek met het ritueel verbonden.

Geertz illustreert dit aan het Rangda-Barong ritueel op Bali. Er vindt een osmose plaats tussen de wereld-van-alledag en de wereld-van-de-religie. Toch moet men wel onderscheiden tussen het religieuze perspectief en de religieuze ervaring enerzijds en de flauwe weerschijn daarvan in het leven-van-alledag anderzijds. Hij ziet het probleem van de z.g. primitieve mentaliteit (bijv. Malinowsky contra Lévy-Bruhl) hier liggen: wie deze onderscheiding niet maakt, wordt een reductionist in idealistische of in practicistische richting. Maakt men deze onderscheiding wel, dan kan men ook begrijpen wat een Bororo bedoelt als hij zegt: ik ben een parkiet. Men moet ook oog hebben voor de "sprong", of het geleidelijk overglijden van het religieuze perspectief naar dat van de alledaagse werkelijkheid. Elke religieuze systeem heeft zijn eigen en onvervangbaar karakter.

Samenvattend zegt G.: Religie als synopsis van een kosmische orde, als samenstel van geloofsvoorstellingen (beliefs) is een glosse op de wereld van sociale en psychologische gebeurtenissen. Het maakt deze wereld begrijpelijk, brengt haar binnen ons bereik (graspable).

Tegelijkertijd levert de religie ook een mal, die de sociale en psychologische processen niet slechts verklaart, maar ook zelf vormt.

De stemmingen en neigingen die een religieuze oriëntatie produceert, werpen een afgeleid, "lunar" licht over de belangrijkste trekken van het gewone leven van een volk. Het is daarom nodig om het systeem van betekenissen, belichaamd in de symbolen van een religie goed te verstaan, alvorens men die gaat relateren aan sociale en psychologische processen. Het laatste is aldus G. in de anthropologie meer gedaan dan het eerste, en daarom zijn de resultaten van de anthropologische studie van de religie tot dusver vrij pover.

Wanneer men de soms wat ruzieachtige toon en de wat gewild aandoende ingewikkelde formuleringen van Geertz voor lief neemt, kan men hem de eer niet ontfangen een bijdrage te hebben geleverd tot de theoretische bezinning inzake "anthropological approach to the study of religion". Behartigenswaardig lijkt mij vooral de suggestie om niet zozeer, of althans niet in de eerste plaats, te zoeken naar correlaties tussen bepaalde rituele handelingen en bepaalde sociale banden, maar

veeleer te onderzoeken hoe het "religieuze perspectief", of de religieuze attitude een bepaalde kleur geeft aan dat wat men redelijk, praktisch, menselijk, moreel acht. Overigens kan men zich niet aan de indruk onttrekken dat op een continent waar een godsdienst-socioloog als Max Weber heeft geleefd en gewerkt, waarschijnlijk iets minder behoefte bestaat om de door G. voorgestane methode of wijze van benadering als een "novum" voor te stellen. Bovendien blijft zijn religiebegrip grotendeels in de psychologische sfeer.

Spiro behandelt de problemen van definitie en uitleg. Om een religie te kunnen bestuderen, moet men een zekere definitie van religie hebben; om een definitie te kunnen vinden, moet men een religie kennen. *Spiro* ijvert voor een intercultureel bruikbare, doch niet "universele" definitie. Voor hem is een "key variable" voor religie: het geloof in bovenmenselijke wezens, die de macht hebben om de mens te helpen of te schaden. Deze wezens en het geloof daaraan kunnen zowel georiënteerd zijn aan diesseitige als aan jenseitige, aan materiële zowel als aan geestelijke belangen. De "bovenmenselijke wezens" zijn niet altijd, en zelfs vaak niet, van "ultimate concern". De "ultimate concerns" kunnen zelfs niet-religieus zijn (i.c. niet betrokken op het geloof in bovenmenselijke wezens). *Spiro* zou in zo'n geval wel van "sacred" willen spreken wat de "concerns" zelf betreft, maar niet t.a.v. het geloof erin (bijv. base-ball als ultimate concern is sacred, maar het geloof dat daarin werkt is niet sacred, niet religieus, vanwege het ontbreken van "bovenmenselijke wezens").

Op grond van deze overwegingen komt *Spiro* tot de volgende definitie van religie: "an institution consisting of culturally patterned interaction with culturally postulated superhuman beings".

Het enige onderscheid tussen religieuze en andere cultureel bepaalde instituten ligt in die betrekking tot bovenmenselijke wezens. Deze spelen een rol in het geloofs-, actie- en waardesysteem, terwijl andere instituten eveneens zulk een drievoudig systeem hebben, maar zonder relatie tot bovenmenselijke wezens.

De verklaring van (een) religie kan volgens *Spiro* betrekking hebben op het bestaan (in de zin van voortbestaan) van een religie, en op de variabiliteit.

Verklaringen over het ontstaan van een religie hebben geen nut en geen waarde, wetenschappelijk gesproken.

Er zijn vier soorten verklaringen: historisch, structureel, causaal en functioneel. De beide eerste kunnen echter herleid worden tot de — of één van de — beide laatste.

De verklaringen richten zich op twee vragen, of één daarvan: 1. waar komen de "beliefs" vandaan en 2. wat is de basis voor ritueel. Wat het eerste betreft, kiest *Spiro* voor een freudiaanse verklaring: religieuze geloofsvoorstellingen zijn extrapolaties van ervaringen tussen ouders en kinderen. De voorwaarden voor geloof liggen dus in bepaalde sociologische variabelen, maar *Spiro* wil daarmee niet beweren (evenmin als Freud of Durkheim dat ooit gedaan hebben) dat voor de *gelovige*

zelf God een symbool van de maatschappij of een projectie van familie-relaties is.

Wat de verklaring van religieuze handelingen aangaat: elk menselijk gedrag is doelgericht, en wel op het bevredigen van een behoefte. Welke behoeften worden nu door religie bevredigd?

Spiro onderscheidt er drie: cognitieve, de mens wil verstaan, een verklaring, betekenis, zin ontdekken; effectieve, de mens wil iets bereiken, hetzij hier en nu, hetzij daar en ginds (regen, gezondheid, of bevrijding van lijden e.d.) en expressieve behoeften: de mens heeft vrezen, angsten en verlangens, die op geen andere dan op religieus symbolische wijze een uitweg kunnen vinden. Indien er andere middelen zijn om deze behoefte te bevredigen, bijv. resp. wetenschap, techniek en kunst, dan wordt religie minder belangrijk.

Spiro kiest zowel voor een causale als voor een functionele verklaring: religie bestaat (voort) omdat het de functie heeft behoeften te bevredigen, en omdat zij wordt veroorzaakt door de verwachting dat deze behoeften bevredigd worden. Spiro rondt zijn betoog af met een afwijzing van de functionalistische verklaringen als die van "the Radcliff-Brown variety", die zowel technische als methodologische en theoretische defecten vertonen.

In zijn conclusie wijst Spiro op het onderscheid tussen verklaren van religie en het aangeven van de rol van religie bij de verklaring van de maatschappij: het maakt groot verschil of men religie als onafhankelijke dan wel als afhankelijke variabele hanteert.

Het is m.i. Spiro gelukt, evenals Geertz, op een aantal saillante punten misverstanden t.a.v. definitie en verklaring van religie aan te wijzen en op te ruimen.

De socio-psychologische verklaring van religieus geloof uit familie-ervaringen kan ik niet meemaken. De papieren van Freud c.s. staan in de angelsaskische wereld hoger genoteerd dan in Europa waarschijnlijk.

De drie overige bijdragen in deze bundel zijn van een wat ander karakter. *Turner* heeft nauwkeurig de kleurenklassificatie onder de Ndembu, een bantuvolk in West Centraal Afrika, nagegaan.

Wit, rood en zwart zijn de symbolische kleuren, niet alleen voor de Ndembu, maar ook, zoals *Turner* in een vergelijkend overzicht aangeeft, voor vele andere volken in Afrika, Australië en Noord-Amerika. Hij bespreekt bovendien een tekst uit de Chhândogya Upanishad en gaat — overigens heel kort — na, welke plaats de drie kleuren in archaeologische literatuur innemen.

Op grond van zijn vergelijkend onderzoek komt hij tot een aantal beweringen "for the sake of stimulating controversy". De drie kleuren, aldus *Turner*, behoren tot de vroegste symbolen van de mensheid, zij representeren producten van het lichaam: melk, semen, bloed, faeces. Deze producten gaan gepaard met een bewustzijn van kracht, macht. De bron van die kracht gaat die van het individu te boven, zij wordt gezocht in de kosmos of in de maatschappij. Men ziet daar analogieën van de fysieke ervaring, en deze worden geclassificeerd in een kleurrubriek. De kleuren worden dan zelf als godheden of mystieke krachten

opgevat. Ook sociale relaties worden met kleuren geassocieerd, bijv. wit: semen-copulatie; melk-verhouding moeder, kind enz.

Zwart staat vaak tegenover wit en rood, die beide leven symboliseren. De drie kleuren bieden ook een primordiale classificatie van de werkelijkheid. Anders dan Durkheim ziet Turner niet de maatschappij, maar het menselijk organisme als bron en oorsprong van elke classificatie. De lichamelijke krachten gaan biologisch, psychologisch en logisch vooraf aan sociale classificaties. De grote verbreiding van de drie-kleuren symboliek is gebaseerd op het feit, dat de ervaringen welke de drie kleuren symboliseren, gemeenschappelijk zijn aan alle mensen.

Turner is zichzelf wel bewust dat zijn theorie meer verificatie behoeft dan in het bestek van een artikel gegeven kan worden. M.i. heeft hij een interessante propositie gedaan, die overweging waard is. Maar men is hier wel in het grensgebied van wetenschappelijke documentatie en speculatie; een gebied waarin het overigens goed vertoeven is.

Bradbury toetst aan de dodencultus van de Edo uit het Benin-gebied, de opvatting van o.a. Fortes, Middleton en Goody, dat de meest kenmerkende trekken van vooroudercultus direct gerelateerd zijn aan de distributie van gezag en aan regels van opvolging en erving in de sociale organisatie. Hij komt tot de conclusie dat deze opvatting ook door de ingewikkelde en gevarieerde dodencultus van de Edo wordt geverifieerd.

Deze visie op voorouderverering als de elementaire vorm van religieus leven, (niet in de oude evolutionistische, maar meer in de morfologische zin) spreekt mij meer toe, dan de meer freudiaans getinte opvatting van Spiro, al kan men zich voorstellen dat iemand als Spiro zich in zijn freudiaanse visie gesterkt zal voelen door het betoog van Bradbury.

De laatste en kortste bijdrage in dit boek is van *Winter*. Door een vergelijkend onderzoek naar de sociale structuur van de Iraqw in Tanganyika en de Amba in Uganda is hij in staat, aan te tonen, dat men over de verhouding van de sociale structuur tot de religie nauwelijks in algemene termen kan spreken, omdat deze van volk tot volk zeer verschillend kan zijn. Voor de Iraqw geldt, dat religieuze ideeën en praktijken van centrale betekenis zijn voor de sociale structuur; voor de Amba echter zijn zij hoogstens van perifere betekenis.

Bovendien illustreert Winter aan het onderzoek van Iraqw en Amba hoe gevaarlijk het is om eigen onderzoek van één volk al te veel nadruk te geven bij het opstellen van theorieën inzake de plaats en betekenis van het verwantschapssysteem.

Bij de Iraqw is de verwantschap veel minder structuurprincipe dan de woon-plaats, het territorium, de "spatial contiguity". Hiermede grijpt Winter terug op een publicatie van Maine uit 1861 die van "local contiguity" spreekt.

Maakt men de balans op van dit vijftal artikelen over sociaal en cultureel anthropologische benadering van religie, dan kan men zeggen: 1e, dat Spiro verhelderende opmerkingen maakt inzake, en inzicht geeft in de betekenis van een duidelijk begrippenapparaat; 2e, dat Geertz

tegenover een eenzijdig sociologische en sociaal-anthropologische benadering een aanvaardbaar pleidooi voert voor een meer cultureel-anthropologische aanpak van religie: deze aanvaardbaarheid berust overigens niet zozeer op zijn redenering, als wel op zijn beschrijving van een balinees ritueel; 3e, dat Turner ons een fraai exemplaar van symbool-studie heeft gegeven; 4e, dat Bradbury ons overtuigend duidelijk maakt hoezeer religieuze en sociale autoriteit met elkaar verweven en aan elkaar verwant zijn; 5e, dat Winter tenslotte — ook als een tegenwicht tegen Bradbury? — ons terecht er op wijst, dat religie evenzeer gerelateerd kan zijn aan een territoriale structuur, als aan een verwantschapssysteem.

De bundel als geheel is een teken van de vernieuwde belangstelling voor religie van de zijde van culturele en sociale anthropologen gedurende het laatste decennium. Alleen al om die reden, maar ook om de gevarieerde inhoud, een boek, dat voldoening geeft, vragen oproept en daardoor stimulerend werkt. Of hier echter van een "new approach" sprake is?

J. BLAUW

J. F. BOISSEVAIN, *Netwerken en quasi-groepen; enkele beschouwingen over de plaats van de Niet-Groepen in de Sociale Wetenschappen*. Oratie. Van Gorcum & Comp., Assen 1968. 44 pp., prijs fl. 2,25.

In zijn intrede houdt Boissevain een pleidooi voor de bestudering van speciale vormen van sociale interactie. Tevens pleit hij in dit verband voor een andere benadering van de bestudering van een samenleving. Men zou, aldus zijn stellingname, niet bij voorbaat moeten uitgaan van groepen, omdat er sociale verschijnselen zijn die niet, of nog niet, tot groepen gerekend kunnen worden. Deze door hem met de term niet-groepen aangeduide vormen van interactie zijn in de sociale wetenschappen een verwaarloosd terrein. Wij kunnen ons deze vormen voorstellen als „losse coalities”, zoals cliques en facties, die betekenis hebben voor het bereiken van verscheidene doeleinden: voor het verkrijgen van een betrekking, van financiële hulp, van een baby-sit. In de regel zijn deze niet-groepen egocentrisch. Ego schakelt personen in om een doel gerealiseerd te krijgen. Is dit bereikt, dan kan deze niet-groep ophouden te bestaan. De niet-groepen zijn in de regel tijdelijk, in tegenstelling tot groepen.

Voor de antropologie ziet Boissevain hier een belangrijk theoretisch werkgebied liggen: „... één van de theoretische frontgebieden van onze wetenschap” (34). Hij is daarbij van mening dat de theoretische benadering zich van de groep dient af te keren om hiervoor: „... het individu centraal in de sociologische analyse te plaatsen” (33; zie ook: 11).

Voor de uitwerking van deze opvatting gebruikt Boissevain een continuüm waarvan de beide polen respectievelijk het individu en de (korporatieve) groep voorstellen. Tussen deze polen komen sociale

verschijnselen voor waarvan er twee met name worden behandeld: het persoonlijk netwerk en de quasi-groep.

In de toelichting over deze twee-niet-groepen is mijn aandacht vooral uitgegaan naar de plaats van de groep ten opzichte van de niet-groep. Zonder afbreuk te willen doen aan de waarde die ik aan de voorstellen van Boissevain hecht, zou ik over dit punt een kritiese opmerking willen maken. Op gevaar af door hem voor een korporatief denker te worden gehouden; d.w.z. voor iemand wiens denken de groep als studie-objekt heeft.

Ik kan mij namelijk niet aan de indruk onttrekken dat de invloed van de groep met haar organisatie, rechten en plichten en het geïnstitutioneerd gedrag, door Boissevain wordt teruggedrongen. Het continuüm suggereert zulks reeds, evenals de volgorde van de plaatsing van persoonlijk netwerk vóór quasi-groep op dit continuüm.

Bij de opsomming van de kenmerken van het persoonlijk netwerk wordt als belangrijkste kenmerk genoemd: het ego-centriese. Voorts de in kwalitatief opzicht verschillende relaties, die ego met personen uit zijn netwerk heeft. En dat deze relaties ook van „structureel verschillende aard zijn” (17). Boissevain gebruikt de term structureel vele malen. De moeilijkheid is dat men niet steeds begrijpt welke inhouds-verruiming of -verkleining de term heeft ondergaan. Uit bovenstaande passage kan ik lezen — dank zij de toevoeging: „Dat wil zeggen, er zijn mensen of kettingen van mensen gerecruteerd uit verschillende institutionele activiteitsvelden” (17) — dat ego relaties onderhoudt met leden die tot verschillende groepen behoren. De gegeven voorbeelden leveren de volgende groepen op: verwantengroep, beroepsgroep, lokale religieuze groep (parochie), buurtgemeenschap. Ego zelf is ook lid van deze groepen, of kan lid zijn.

Is het dan nodig, zo kan men zich afvragen, om de activiteiten van ego met medegroepsleden op een andere wijze te bestuderen? Niet volgens de ‘traditionele’ groepsbenadering?

Boissevain erkent de invloed die het groepslidmaatschap uitoefent op de activiteiten, maar voegt er direkt aan toe, dat het mogelijk is dat een groep het resultaat van de activiteiten van een individu is.

Zonder tot simplistische sociologismen te vervallen van Durkheim en zijn School, meen ik dat Boissevain hiermee de invloed van de groep miniseert. Hij is van mening dat bestudering van groepen „een statisch model van structuren van een bepaald tijdstip” oplevert. In zijn persoonlijk netwerk en de quasi-groep ziet hij een „proces van maatschappelijke creatie” (12). Daarmee is aangegeven dat ontwikkeling en verandering in de niet-groepen is te zoeken.

Ik ben het met Boissevain eens dat niet alle activiteiten van individuen via bestaande groepen, in of tussen de groepen, verlopen. Er zijn activiteiten die hier buiten vallen. Soms is een individu genoodzaakt, wil hij een doel bereiken, tijdelijk een ‘action-set’ te gebruiken, een tijdelijk ‘activity-field’ op te bouwen. De personen die hij wil inschakelen, heeft hij niet uit dezelfde groep te kiezen. Maar dat voor het bereiken van het gestelde doel zijn gedrag en dat van de anderen los

van geïnstitutioneerd gedrag staat, d.w.z. buiten de invloed van de normen van de groepen, waartoe zij behoren, volgt daar niet uit. Ieder is lid van verscheidene groepen en blijft lid van deze groepen, ongeacht het lidmaatschap van een persoonlijk netwerk of quasi-groep. Afhankelijk van het doel worden deze niet-groepen geformeerd. Bij de realisatie van dit doel zal het individu (ego en de andere personen) met de groep(en) rekening moeten houden. Deze invloed kan zich uiten via de normen voor gedrag, die de groep(en) geeft. Ook waar de normen niet voldoen, zijn zij een referentiepunt voor het creëren van tijdelijke normen, die wel acceptabel zijn en specifiek voor het tijdelijke gedrag. De groep oefent voorts een zekere sociale controle uit. Hoe kunnen namelijk „losse coalities” zich zonder sociale controle buiten een gevestigd systeem opstellen? Een corrigerende invloed moet op te merken zijn.

Bij de afbakening van de quasi-groep ten opzichte van het persoonlijk netwerk zijn er onduidelijkheden over de kwestie van normen. De quasi-groep, zo zegt Boissevain eerst, kent in tegenstelling tot het persoonlijk netwerk meer interactie en is meestal een doelgerichte coalitie. Maar hij voegt er aan toe, dat: „... leden (van een quasi-groep) noch een gemeenschappelijk bewustzijn noch eigen normen van gedrag hebben vis-à-vis alle andere leden, in tegenstelling tot niet-leden” (27). Dit is moeilijk te rijmen met het voorgaande, omdat men zich terecht kan afvragen hoe men in dergelijke situaties tot een doelgerichte actie komt?

Uit de toelichtingen bij het continuüm blijkt duidelijk dat het door Boissevain gevolgde korporatieve groepsconcept rechten en plichten voor de leden, d.w.z. normering voor gedrag, als onderdeel van de definitie heeft. In deze definitie worden deze rechten en plichten met betrekking tot gemeenschappelijke belangen gehanteerd. (Belang is in een ruime betekenis gebruikt). Ik kan mij nu voorstellen dat ego, of hij nu in een persoonlijk netwerk of quasi-groep personen inschakelt ter behartiging van zijn belangen, zich juist omwille van het bereiken van zijn doel konformeert aan groepsnormen. De normen van een groep die het welslagen kan beïnvloeden. En dit konformerende ook van de personen in het netwerk of quasi-groep kan verlangen. Zo ook het omgekeerde: het zich afzetten tegen groepsnormen, is eveneens mogelijk.

De Maltese faktie die Boissevain als voorbeeld hanteert, is naar mijn mening een aanwijzing voor deze redenering. De leider van de quasi-groep refereerde aan de clique, die de controle in de lokale gemeenschap in handen had en formeerde een „anti-establishment”; het spiegelbeeld van de clique die hij bestreed.

Het continuüm van Boissevain volgens een polaire tegenstelling van individu vs. groep met de niet-groepen als overgangsfase, vind ik weinig bevredigend. De groep strekt haar invloed uit over het individu en dus ook over de niet-groepen. In plaats van een lineaire opstelling zou ik willen pleiten voor een voorstelling, waarbij groepen de velden van algemeen aanvaarde wijzen van gedrag — van geïnstitutioneerd gedrag —, verbeelden, terwijl buiten de groepen specifieke sociale

vormen zijn te vinden van niet-permanent en niet-terugkerend gedrag. De mogelijkheid blijft daarbij aanwezig dat deze vormen tot groepen uitgroeien. Maar ook de niet-groepen vallen binnen een wat ik aanduid met gevestigde ordening.

C. BAKS

TOM BURNS (ed.), *Industrial Man*. Penguin Modern Sociology Readings. Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books Ltd., 1969. 414 pp., price 10 sh.

Deze verzamelbundel bevat zeventien bijdragen, waarvan twaalf geschreven door Europese en (slechts) vijf verzorgd door Amerikaanse auteurs. Burns verklaart dan ook in zijn inleiding onomwonden dat hij in deze collectie aan het woord heeft willen laten een typisch Europese stroming in de industriële sociologie, welke zich pas sinds het einde van de vijftiger jaren begint te manifesteren. De Europese industriële sociologie hield zich gedurende het eerste decennium na de Tweede Wereldoorlog bezig met onderwerpen relevant voor de economische wederopbouw van Europa. Pas de laatste vijftien jaar begint de probleemstelling van die Europese industriële sociologie zich zijns inziens te verbreden. Dan krijgt men (weer) oog voor het feit dat — en hoezeer — de industriële produktiewijze en het industrieel bestel hun stempel drukken op het hele maatschappelijke leven. Dan komt in het vizier de organisatie als een algemene sociale technologie, welke ook in andere sectoren dan de economische tot bepaalde karakteristieke werkverbanden en participatievormen leidt. Dan gaat men zich (weer) bekommeren om, en bezinnen op de betekenis van 'het industrialisme' als bestaanskader en levensperspectief voor de individuele mens.

Deze voorstelling van zaken geeft, naar het mij voorkomt, (veel) te veel eer aan de moderne Europese en (iets) te weinig aan de huidige Amerikaanse industriële sociologie. Een kleine aanwijzing in deze richting is al de omstandigheid dat van de twaalf Europese bijdragen er drie afkomstig zijn van Weber en Marx en twee van historici (Macpherson en Landes), terwijl voorts een deel der overige bijdragen, hoezeer ook relevant in de opzet van Burns, evenmin zou misstaan in een typisch Amerikaanse 'human relations in industry'-bundel! Dit alles echter terzijde. In ieder geval heeft de redacteur een aantal historische beschouwingen, onderzoekverslagen, theoretische analyses en overzichtsartikelen bijeengebracht welke zonder uitzondering superieur van kwaliteit zijn en goed passen in het kader van de macro-sociale en humaan-getinte oriëntatie welke Burns propageert.

Het boek is verdeeld in vijf delen. Deel I is getiteld '*Industrialisatie en de ontwikkeling van industriële samenlevingen*' en bevat naast stukken uit Weber en Marx en een bijdrage van Smelser, de beide reeds vermelde, zeer boeiende (en in sociologenkringen volstrekt onbekende) beschouwingen van historici. Deel II, '*Het industrialisme*', behelst excerpten van Marx over vervreemding, een stuk van Wilensky over

het verband tussen beroepsactiviteiten en vrijetijdsbesteding en ten slotte een artikel van Dahrendorf over wat in Nederland meestal 'de nieuwe middenstand' heet. Deel III handelt over '*Industriële organisatie*' en bestaat uit recente, maar nu reeds klassieke bijdragen op het terrein van de moderne organisatie-theorie, te weten: van Stinchcombe (uit het Handboek van March, over het effect van de maatschappij-structuur op het ontstaan en voortbestaan van bepaalde organisatievormen), van Woodward (over de correlatie tussen produktietechnologie en stijl van bedrijfsvoering), van Burns (over de pluriformiteit van organisaties als sociale systemen) en van Crozier (over de vicieuze cirkel van de bureaucratie). Deel IV, '*De sociale wereld van de bedrijfs-leiding en van de arbeider*', bestaat uit twee hoofdstukken (Dalton over staf- en lijnfunctionarissen; Popitz c.s. over het maatschappijbeeld van de arbeider). Deel IV, ten slotte, draagt tot titel '*Werkrelaties en werksituatie*' en omvat het overbekende verhaal van Trist en Bamforth over de 'longwall method of coal-getting', een verslag van Roy over produktiviteitsbeperkingspraktijken in een Amerikaanse machinefabriek en een knappe analyse van twee Noren (Aubert en Arner) van de sociale structuur van het schip.

Ten slotte zij nog vermeld dat deze anthologie niet in de laatste plaats de moeite waard is vanwege Burns' inleiding en verbindende teksten. Hierdoor en door de wijze van arrangeren der delen en hoofdstukken heeft de redacteur ervoor gezorgd dat het geheel méér dan de som der delen is. Het zou mij niet verbazen wanneer dit geheel een stimulant zou blijken te zijn voor de opbloei van een Europese-sociologie-nieuwe-stijl in de door Burns (en velen onzer met hem!) gewenste richting.

PROF. DR. C. J. LAMMERS

M. ALBINSKI, *Maatschappelijke behoefte aan sociologen*. Rede Katholieke Universiteit te Nijmegen. Van Gorcum, Assen 1969. 37 blz. Prijs f 2,25.

Brengt het bestaan van leerstoelen — tot nu toe — het uitspreken van oraties mee, het bestaan van leerstoelen in methoden en technieken van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek brengt — alweer, tot nu toe — nog een speciale attractie mee: wordt in de oratie eerder het beroep sociaal-wetenschappelijk onderzoeker als uitgangspunt genomen, of gaat het eerder om het vak sociologie? Uiteraard is dit een zeer grove typering en Albinski's rede laat zien dat er nog wel andere opvattingen mogelijk zijn van wat in de wandeling 'methoden en technieken' genoemd worden.

Het te verwachten overschot aan sociologen, zo is de kern van het betoog, brengt hem er toe zich af te wenden van de 'akademische sociologie' en zich te richten op de mogelijke bijdrage van sociologen tot de oplossing van 'konkrete maatschappelijke vraagstukken' mede dank zij een voldoende inzicht, kennis en vaardigheid op onderzoeksgebied. Men kan zeggen dat dit wel enigszins wordt uitgedrukt in de

formulering van de leeropdracht 'empirische sociologie met bijzondere nadruk op de methoden en technieken van sociologisch onderzoek'.

De gegevens voor deze benadering ontleent de schrijver aan het rapport commissie-Dalmulder (1968) voor wat het aanbod- en vraaggedeelte betreft. Schaarse onderzoeksgegevens suggereren dat ca. 80 % van de afgestudeerde sociologen niet aan een universiteit maar in verschillende sectoren van de maatschappij werkzaam is. Een zekere verduidelijking van de wensen t.a.v. dit type socioloog meent Albinski gevonden te hebben in het verslag van de N.S.V.-conferentie uit 1965 'De universitaire opleiding van de socioloog'.

Vergelijkt men deze rede met die van Philipsen (*Steekproeven*, oratie Leiden 1969), waarin hij pleit voor een (Socratisch) dialoog tussen onderzoeker en onderzoekexpert, dan is het verschil van gerichtheid duidelijk. Minder duidelijk is uit Albinski's rede op te maken aan welke beroepspositie hij gedacht heeft. Nu voorbeelden ontbreken moet de vraag wat de beste manier is om beleidsgericht onderzoek te doen geheel en al open blijven. Bestaat er b.v. niet het gevaar van wat Philipsen de kookboekmethodeleer-benadering noemt?

De schrijver wil de sociologen primair geïnteresseerd doen zijn in maatschappelijke vraagstukken. De vraag komt op of dan niet een onderscheid nodig is tussen het vraagstuk zoals het gebracht wordt door de 'zorgende' instantie en het vraagstuk zoals de socioloog dat op andere, expliciet te maken, gronden moet stellen. Zou een verwijzing naar dit probleem niet op zijn plaats zijn geweest? (De ironie van het geval wil dat daags na het uitspreken van deze rede Tellegen, Hofstede en Van Ravenswaaij op de studiedag van de N.S.V. niet zo goed de aansluiting zien tot resp. universitair bestuursbeleid, omroepprogramma-beleid en ontwikkelingshulpbeleid!)

Een derde vraag is die naar de verhouding van deze opvatting van de leeropdracht tot die van andere leeropdrachten aan dezelfde universiteit uitgegeven. Is het geheel denkbeeldig dat een onderwerpelijk gerichte onderzoeksactiviteit b.v. op het gebied van beroep en arbeid, ook al is het een 'akademische sociologie', in feite vrijwel samen valt met deze probleemgerichte activiteit?

Samenvattend: in dit alles ligt als algemene vraag besloten of niet een minder 'vlakke' indruk ontstaan zou zijn wanneer deze of soortgelijke vragen wel aan bod gekomen zouden zijn. Het zal overigens — zoals altijd — om de uitwerking van dit programma gaan in een toch wel tamelijk turbulente universitaire sfeer.

P. VAN DAALEN

LOUISE B. YOUNG (red.), *Population in Perspective*.
Oxford University Press, New York/London/Toronto,
1968. 460 blz. Prijs \$ 10.—.

Dit is een ongewoon boek. De redactrice heeft namelijk uit een groot aantal schrifturen van vele auteurs een selectie gemaakt om een indruk

te geven van de ingewikkeldheid van het bevolkingsvraagstuk. Het opdiepen van representatieve stukken uit de uitgebreide literatuur is ongetwijfeld een heidens werk geweest.

In het eerste deel wordt de menselijke reproductie aan de orde gesteld en de invloed van de wetenschap op het niveau van geboorte en sterfte gepeild. Stukken uit o.a. het werk van Malthus, Harrison Brown, Sax, Vogt, Margaret Sanger en John Rock, één van de vaders van de „pil”, worden hierbij als leidraad gebruikt. Economische en politieke factoren vormen het thema van het tweede deel en hiervoor wordt uit geschriften van o.a. het echtpaar Organski, Kingsley Davis, Black, Carr-Saunders, Lorimer, K. Marx en Hauser geput. Voor de religieuze en sociale factoren verband houdend met het bevolkingsprobleem, die in het derde deel worden behandeld, worden o.a. Fagley, de pausen Johannes XXIII en Paulus VI, H. G. Wells, J. Huxley en Osborn aan het woord gelaten. In het vierde en laatste deel wordt in de toekomst geschouwd aan de hand van wat het dierenrijk kan leren omtrent het evenwicht tussen mens en zijn milieu en het onderzoek, dat momenteel aan de gang is, inzake de menselijke fertiliteit. Met een aantal beschouwingen over de vraag of een zekere stabilisatie van de bevolking zal worden verkregen via de vrije wil van individuele ouderparen of door dwang van bovenaf, eindigt dit hoofdstuk. Hierbij dienen stukken van o.a. Calhoun, Krutch, R. L. Meier en zelfs Dostojewski als gids.

Het boek heeft een zekere attractie voor de ingewijde, omdat hij allicht een aantal schrijvers zal tegenkomen, waarvan hij nimmer had gehoord in verband met bepaalde aspecten van het bevolkingsvraagstuk. Hij zal echter ook zijn wenkbrauwen fronsen bij bepaalde passages, omdat de argumenten ondertussen door de feiten zijn achterhaald. Geldt deze gemengde appreciatie ook voor de leek? De verschijning van dit geschrift is blijkbaar gefinancierd door de „American Foundation for Continuing Education”, die zich tot doel stelt studieprogramma's te ontwerpen voor volwassenen, die hun kennis omtrent de sociale wetenschappen willen verruimen. Ik betwijfel of een ontwikkelde leek uit de doolhof van meningen, die hier worden geëtaleerd, zijn weg vindt. Het voorwoord van de redactrice lijkt onvoldoende als wegwijzer. In plaats van de tabel op blz. VIII ontleend aan een publicatie van Carr-Saunders van 1936, waaruit blijkt dat 1000 vruchtbare vrouwen 750 dochters produceren, had uiteraard een voorbeeld moeten worden gegeven van hoe uit 1000 moeders bijv. 2000 dochters resulteren om de ernst van de bevolkingsexplosie te onderstrepen. Naar mijn smaak had er ook meer kwantitatief materiaal in het boek moeten worden gestopt om bijv. met behulp van de verschillen tussen geboorte- en sterftecijfers en dan van de groeivoeten van de bevolking in diverse landen en werelddelen de problematiek van de arme landen te illustreren. Het schijnt eveneens een ommissie, dat voorbij gegaan is aan het werk van de Verenigde Naties op het terrein van bevolkingsprojecties, zodat beter dan in vage bewoordingen had kunnen worden gedemonstreerd wat omstreeks het jaar 2000 de situatie zal zijn.

Wellicht ben ik, die zich bezondigd heeft aan een boek over hetzelfde

onderwerp, wat al te kritisch gestemd. Ik kan helaas na lezing van deze bundel niet geloven, dat een geschrift in deze vorm, dat voorlichting aan een breed publiek wil verschaffen over één der meest benauwende vraagstukken van onze eeuw, zijn doel zal bereiken.

W. BRAND

DR. C. BAKS, *Afschaffing van Pacht. Een onderzoek naar de sociale gevolgen van de afschaffing van pacht in twee dorpen van Zuid-Gujarat, India*. Publikatie no. 13. Afdeling Zuid- en Zuidoost-Azië. Antropologisch-Sociologisch Centrum. Universiteit van Amsterdam. 1969. 228 pp.

Well over 140 years since the lowering of the Dutch flag in Surat (1825) interest in this area in Gujarat is reviving in Holland. This time the interest is being shown by Dutch sociologists, who are conducting research into socio-economic and cultural anthropological problems, without acting from ulterior economic motives. Of the five research scholars sent out to India by Professors W. F. Wertheim and A. J. F. Köbben of the University of Amsterdam, Dr. K. W. van der Veen's book *Huwelijk en Hiërarchie bij de Anavil Brahman van Zuid-Gujarat* appeared in 1969, and in Dr. C. Baks' thesis we can make our acquaintance with the second publication in this Gujarat series. This book will also appear in English translation in due course.

As is apparent from the title of the book, it is the writer's aim to make an analysis of the abolition of land tenancy and of the attempts to turn tenants into landowners in the Indian state of Gujarat. The central question here is to what extent "there has been genuine change in land rights as a result of the abolition of land tenancy" (p. 49). During the field-work attention was focused especially on "the complex of relationships of dependence between former tenants and former landlords" (p. 187).

The book is the result of a survey which Dr. Baks carried out chiefly in the Surat district of Gujarat from September, 1962, to January, 1964. The section in which the data from the field-work are analyzed is preceded by two important chapters which give a clear picture of, among other things, the history, aims and content of land reform in India in general and Gujarat in particular. The essential feature is the supplying of background information on "Tillers' Day", in accordance with which tenants in the Bombay area (at present Maharashtra and Gujarat) were supposed, with a few exceptions, to have bought the land formerly leased by them by 1st April, 1957, at a price to be determined by the Agricultural Lands Tribunals. The author also gives attention to the land-ceiling laws of 1956 and 1961 in Greater Bombay and Gujarat respectively (ceiling: the maximum area of land allowed in ownership). It seems strange that in his discussion of the Amending

Act of 1956 (Bombay Act XIII) Baks does not explain to the reader whether land tenancy has actually been abolished in the areas in question. This cannot be inferred directly from the literal text of a few of the articles of this Act included in one of the appendices. When he says that it was compulsory for tenants who did not want to buy land from their landlords to inform the local authorities accordingly (p. 12), the reader is inclined to wonder what happened next in such cases, not to mention the question that arises as regards the conclusion of tenancy contracts in the future. Whenever Baks speaks of "illegal tenants" from there on it is impossible to comprehend the full significance of that concept. Evidently, according to Baks, the paragraph of the Act which says that every tenant "shall . . . , be deemed to have purchased from his landlord, . . . , the land held by him as tenant, . . . " should be interpreted as "the abolition of tenancy". On p. 11 we read that the Bombay Tenancy and Agricultural Lands Act (Bombay Act LXVII of 1948) stipulates that "payment of rent be made in money instead of in kind". Should we infer from this that sharecropping was abolished as early as 1948? It seems to me that further information on the situation created by the maze of laws would not have been out of place.

In Chapter II, which bears the somewhat misleading title "Teorie" (Theory), we find a lucid discussion of the factors responsible especially in the 19th century for the increasing indebtedness of farmers, which promoted the transfer of land, with the former owner often staying on on his land as a tenant. In the discussion of the absorption of the farmers in the market economy, Baks remarks that farmers reacted to a fall in the prices of the market-crop cotton in particular by reducing the cultivated area (pp. 32 and 33). This is not quite clear to me, as a fall in the prices of market crops can also lead to increased production, because of the farmers' attempt to maintain the level of their income.

Baks has succeeded in applying the Hohfeld analysis, which relates to the bilateral legal relationship between persons, in his analysis of the money-lender/debtor relationship and of the official or unofficial relationship between the landlord and his tenant. Although the position of the illegal tenant is extremely weak, not even his lease exists in a legal vacuum, as it is subject to the norms of the community in which both parties live (pp. 45 and 46). It is regrettable that no further attention is paid to the position of the illegal tenant, so that the observations about him seem to be floating in the air somewhat. When we read about an illegal sharecropper (p. 161), for instance, that "If M.G. succeeds in maintaining friendly relations with the Kanbi Patel, he need not be afraid of eviction", the reader gains the impression that there is some sort of a legal vacuum after all.

The research conducted by the writer in two villages of southern Gujarat in particular — which we look for in vain on the map of the Surat district — in no way resembles that carried out by Wolf Ladejinsky, who collected material on problems of land tenancy at approximately the same time as Baks by conducting research for a

week at a time in each of five regions of India. The reader is referred to the much discussed report of the Planning Commission (not mentioned by Baks), *A Study on Tenurial Conditions in Package Districts*, Delhi 1965. Because he evidently spent a relatively long time in the villages which he studied (the reader is not informed how much time was spent on field-work in each of the villages) Baks succeeded in obtaining a sound idea of the context of relations of which the tenancy relations form part, as well as of the background of present-day tenant/owner relations. Whereas Ladejinsky uses the extensive method, Baks has studied the situation more intensively, acting on the assumption that thorough and patient study over a longer period of time is required if we want to gain some insight and discover the truth. Much of the material he has collected is "qualitative and most of it has been obtained from free interviews" (p. 186). In the discussion of the first of the villages studied we find a lengthy description of the conflict between the two important big landowners and the leading figures in the new secondary school, whose aim it is to improve the social and economic position of the Adivasi (in this case a semi-tribal people) living there and who manage a farmers' coöperative. For this conflict gives us "an insight into a complex of matters . . . , which are related to land tenancy reforms" (p. 82). The soil analysis carried out by the writer for the purpose of verifying the allegations by the school board and the Adivasi that the best land was appropriated by the big landowners, and that the former tenants have had the much less fertile plots palmed off on them is especially interesting. Baks has demonstrated that these allegations are unfounded, and that differences in yields are caused by differences in methods of cultivation (pp. 98, 99, and Appendix II). If Baks wants to demonstrate by this unusual part of his research that the geographical training of many sociologists and anthropologists of the University of Amsterdam is definitely more than justified, I have to add a big question mark. In my opinion soil analyses, because of their specialized nature and the amount of time that even sociologists with a geographical training have to spend on this both in the field and in working out their data, are better left to professional soil scientists.

In the discussion of the first village it becomes perfectly clear to the reader that in a situation with a chronic need for agricultural credit the big landowners have not finished playing their part since the transfer of land, as well as what a strong position these big landowners/money-lenders occupy in respect of farmers' coöperatives, which are not in a position to make long-term loans available or to pay farmers immediately on delivery of their produce. Baks observes (p. 135) that former tenants were in fact given the opportunity to purchase their land — at extremely reasonable prices, as the writer demonstrates clearly on p. 97 — and that the results of the abolition law can be regarded as a nominal success. But relationships of indebtedness have been an obstacle to the breaking off of the relations between landlords and tenants, so that former big landowners exercise so much influence on a considerable number of semi-tribal people that for them the effects

of the law on the abolition of tenancy can be reduced to a mere measure on paper (p. 135).

The second village analyzed was chosen by the writer for its location in the area of an important irrigation project, in contrast to the first village, and for the large number of labourers living here (p. 189). We are struck by the fact that in the selection of the villages Baks has chosen his variables especially in the economic sphere, although it was to be foreseen that the local pattern of authority and the presence or absence of a numerically, economically and hence politically powerful dominant caste would have important bearings on the success or failure of the abolition of tenancy.

In the second village the Patidar or Kanbi Patel appear to be uncompromising indeed and to be resisting the force of the laws imposed on them. They have taken advantage of the (intentional?) loopholes in the law and have by legal means resumed the land leased to tenants (p. 199). According to the Kanbi Patel there are no tenants left, and they work the land exclusively with the aid of labourers or managers. In 1955 the Chodhri kept a certain percentage of the harvest in compensation of his labour, and hence was a sharecropper, but in 1963 the Kanbi Patel spoke only of paying the Chodhri, and Baks expects that an increasingly large percentage of these payments will be made in money, and that farming implements will be supplied more and more by owners (p. 168). The reader is given a clear idea of the difficulties encountered in defining tenancy: there is less difference between a sharecropper and farm labourer than would seem at first glance.

I will refer here to only a few points in the conclusion of his research given by Baks in the chapter entitled "Terugblik" (Retrospection). Inasmuch as transfer of land to former tenants has taken place, this did not "in by far the most cases lead to the development of economic holdings" (p. 191). Where transfer has taken place the influence of big landowners has remained the same via relationships of indebtedness, and the social inequality has not diminished. The lack of effective supervision and the difficult credit situation especially are responsible for the deficiencies in the practical application of the tenancy abolition law (p. 192). It was intended to stimulate the economic development of the farms of both landlords and tenants by means of the same laws; the right of the landlord to resume land for his own use constitutes a serious shortcoming in the law (p. 194).

Baks rightly points out the serious problems arising from the abolition of land tenancy; after all, what further measures can the government take to protect those who occupy a position which is almost the same as that of tenants. It seems hardly likely that this can be done by abolishing tenancy once more. Baks formulates this problem especially well in his English summary, where he states that, "Translated into Hohfeld's analysis, the effect of the loopholes in the legal measures has created a situation of uncertainty among the illegal tenants which takes us back to a situation of pre-land reform days" (p. 203, see also p. 195). This statement is not entirely verifiable because, as we observed

above, the reader is not given an insight into the statutory regulations pertaining to the abolition of tenancy.

Although the writer is excused by the further formulation of the problem, it seems unfortunate that Baks gives no attention at all to what I consider to be an extremely important socio-economic consequence of the abolition of land tenancy, namely the serious obstacle it provides to the socio-economic vertical mobility: in future it will not be possible to become a farmer unless one possesses land. Baks stresses, among other things, the necessity of a strict supervision of the administration of the law as well as of improvements in the credit system, but he does not take a stand against the abolition of tenancy as a whole. Would a further extension of the legislation and supervision of its enforcement to improve the tenant's position not have been more desirable?

Baks has demonstrated clearly with his study that transfer of land to former tenants by no means always took place after 1st April, 1957, and that even where it did, the tenancy abolition law formed anything but a necessary condition for the achievement of the objectives of land reform. The date 1st of April seems to us Westerners to strike a slightly ironical note.

Although Dr. Baks' book raises some questions, it is a thorough study which I do not hesitate to recommend to all who are interested in land tenancy and land reform in India, or even to those who are more concerned with the study of land ownership and land reform in other areas.

Wageningen

J. H. B. DEN OUDEN

WILLIAM H. NEWELL, *A Study of Gaddi Scheduled Tribe - and affiliated Castes*. Census of India 1961. Vol. XX, Part V-B. Himachal Pradesh. Report on Scheduled Castes and Scheduled Tribes. Government of India Press, Simla. 1967. I-IV plus 104 pp. with 14 black and white illustrations, appendices and bibliography. Price Inland Rs. 2.90 P., - Foreign 6 sh. 10 d., or \$ 1.05.

The present study is based on the author's field researches among the Gaddis and affiliated Castes in the Chamba district of the state of Himachal Pradesh, bordering Tibet on the east, Jammu and Kashmir on the north, Punjab, Haryana and Uttar Pradesh on the west and south. Being a remote and isolated area it is only recently that scholars have undertaken field researches in this part of the Himalayan communities. To quote a few, Pant (*The Social Economy of the Himalayas*, London, 1935); Majumdar (*Himalayan Polyandry*, Bombay, 1962); and Berreman (*Hindus of Himalayas*, Berkeley, 1963). So far the only first-hand available work was of O'Brien and Morris on *the Kangra Gaddis* (*Punjab Ethnography*, Monograph No. 2, Lahore, 1900);

Hutchinson in *Chamba State Gazetteer* (*Punjab State Gazetteer*, Lahore, 1910); and Vogel in *Antiquities of Chamba* (*Archaeological Survey of India*, Vol. 36, Calcutta, 1911). By collecting new detailed ethnographic descriptive material Prof. Newell has further enriched these studies.

The basic purpose of his study has been to provide a total picture of Gaddi life in relation to other castes in a most simple way. The centre of his study is a multi-caste community of the village 'Goshen' in the Brahmaur Tehsil, with an emphasis on the Gaddis and their relations with other castes. Prof. Newell has visited this area in two periods in 1951 and in 1963. Since new avenues and opportunities 'for making wealth' are available, caste consciousness is increasing, and so he concentrates more on 'social change' than on the 'network of relations'. He is also interested in documenting the 'Sanskritic features' which establish the All-Indiawise 'process of conformity' (p. 1). The report is not concerned with theoretical analysis, but it provides a wealth of valuable information. However, without the theoretical framework, the ethnographic information fails to give a sufficiently meaningful picture. Let us hope that Prof. Newell in future will carry out his intended theoretical follow-up (p. 1).

The book is divided into nine chapters. The first three chapters explain the general background of the people in relation to other castes in the village. Chapter four discusses the village institutions, such as 'Kwer' and 'Birton'. The next four chapters are devoted to kinship, *rites de passage*, and rituals. The last one concludes with the 'social change' that has taken place in eight years. Prof. Newell has mentioned some interesting topics, such as, 'the Gaddi and the Gaddiland', 'dual system of authority', 'sagotra marriage' and 'kinship'.

The Gaddis describe their land as 'Gadaren' — the land of the Gaddis or as 'Shivabhumi' — the home of Lord Shiva. Literally the term Gaddi means 'seat' and here it refers to the 'seat of Shiva'. The Gaddis are an endogamous group of people scattered in the districts of Chamba and Kangra, "forming a territorial group and wearing special clothes such as, 'dhora' (sort of rope, p. 1, 20)".

Territorially they are divided into three areas. The Brahmaur area is considered superior and the other two inferior. This is also shown by the complete absence of intermarriages between these areas (p.2). Prof. Newell states that they constitute an "isogamous union of the castes of Rajput, Khatri, Rana, and Thakur". Thus the term Gaddi is a caste (although described as Scheduled tribe in the Indian Constitution) in the Brahmaur Tehsil, and used as synonymous to Rajputs, and allied castes of higher status and not in territorial meaning. The idea of isogamous union does not seem to be convincing. It can only be considered in Mayer's (*Caste and Kinship in Central India*, Second Imp., p. 37-40, London, 1965) sense as a group of allied castes having a dominant character. This can be further applied to the idea of 'dominant lineage' — and also extended to other allied castes, i.e., to the 'Gaddi', — 'the high seat', providing a higher status.

At present most of the Gaddis are settled agriculturists. In their

secondary occupation they are cattle breeders, which is a reminiscence of their old way of life. During the winter months they come down to the plains. Their transhumation cycle is connected with pilgrimage. The idea of Brahmanization can also be seen as a belief in 'Lord Shiva' and 'pilgrimage'. A map of the pilgrimage route would have been of great help. How Shiva and the local gods are related is not clear.

Prof. Newell claims that there are no caste specialists (p. 20), but in practice it seems that the roles of such castes have been taken over by the lower castes. For example, the Riaras are silversmiths and musicians, the Sipis are blacksmiths, the Halis are labourers, and other lower castes are brassworkers, basketmakers and shoe-repairers (p. 19-20). Prof. Newell does not clarify the term 'lower castes'. His reasoning that since there is 'lack of money' so the caste specialists do not exist, seems to be unclear. In the social hierarchy the Gaddis belong to the higher group, second to the Brahmins, and higher than the Sipis. Caste-hierarchy in the village is as follows (*italics are mine*):

Gradation (Status)	Caste	Sub-caste	Occupation
Higher	Brahmin	<i>Not mentioned</i>	Priest
"	Gaddi	Rajput	Agriculturists,
		Thakur	Soldiers or working on
		Rana	warrior duties
		Khatrī	
Lower	Sipi	<i>Not mentioned</i>	farmer, blacksmith
"	Riari	" "	musicians, silversmiths
"	Hali	" "	cleaners, labourers
"	Lohar	" "	blacksmiths
"	Others	" "	basketmakers, brassworkers, shoe-repairers etc.

Formerly the state of Chamba had a dual system of authority, where the *Raja* (Ksatriya King) was the religious chief and the *Wazir* (Brahmin Prime Minister) the administrative secular head. The King could "grant the lower caste people the right to wear the 'sacred thread' — thus promoting them in caste-hierarchy" (p. 5-6), on the advice of the *Rajguru* (the secular head). The position of the King was sacral cum secular and the *Rajguru* was secular cum sacral. The present government has taken the secular function, but how is the sacral function is not clear.

The sub-castes of the Gaddis are divided into local groups called '*gotras*', which are not exogamous as in the case of other Hindu castes. They are in reality endogamous, patrilineal kin groups and like '*gotras*' named after a saint or a place. Their function is limited to land and property inheritance and to rituals. Every '*gotra*' is divided into two '*Khandanis*' — the '*andirau*' (inner *gotra*) and '*bahirau*' (outer *gotra*), which are hostile to each other (p. 74). The '*sagotra*' marriage takes

place between these two (p. 16). This interesting topic has not been worked out by Prof. Newell. It is further divided into '*Als*' — a patrilineal exogamous lineage or sub-lineage, which may be considered a '*little gotra*' and works as a '*sapinda*' group. '*Al*' is named after an original founder or a special manner as a quality or a place. It is a most important notion among the Gaddis. It counts for a common pedigree and its functions in marriage and other family affairs are pivotal. It seems that Prof. Newell sometimes confuses '*al*' and '*gotra*' (p. 66).

There is patrilineality and virilocality with male authority. Brother-sister relationships are very important. In the alliance position sister's marriage strengthens the mother's brother and sister's son ties. It is the brother, who at the time of his sister's marriage provides ritual presents and who later fulfills religious duties for the welfare of his sister's son (p. 73). A woman retains clan membership both in her husband's home and in her natal home. At her death not only the husband performs funeral rights but also her brother. On marriage Prof. Newell simply jots down the description, mostly based upon his informant's manuscripts (p. 41, 66). Casually he mentions 'chain-marriages' and the idea that "mothers like one of their daughters at least to return to their village of origin" (p. 66). It might give a clue of 'delayed patrilateral exchange' and strong ties between mother's-brother and sister's-son. Since the kinship terms are incomplete (p. 73) and unclear the marriage alliances and relationships can not be derived. Without understanding kinship terminology and relationship, marriage and residence rules, genealogical charts and exchange of gifts, the image of the Gaddi social structure remains hazy and unclear.

In connection with the inter-caste relations in the chapters 4, 7, and 8 Prof. Newell mentions two main institutions. The institution of the '*Kwer*', where every family within the '*gotra*' contributes to joint labour and help each other at the times of house-construction, digging of wells, filling of the roads etc. One member of every family ('*cullah*' — hearth) is represented and in reward gets food and drink. Thus the '*Kwer*' is for men, women and children and unites the '*gotra*-ties' and strengthens the kinship bonds. The other institution is '*Birton*' — similar to '*Jajmani*' and is defined as "all forms of mutual obligations concerned with kinship relations" (p. 35-36). In reality it is the 'patron-client-relationship' as between priest and family and between different castes of artisans and based on the charter of rituals. At some places Prof. Newell is not clear in distinguishing between '*Birton*'-relationship and 'kinship-obligations' (p. 38).

On the whole Prof. Newell's information is vivid and very helpful, yet it lacks structure. He mentions 'Sanskritic' values, but does not specify them. A number of village names are mentioned (p. 38), but without a map they seem to be meaningless. His biased statements, such as, 'notorious *Pandas*' (p. 69), and his surmise that "genealogist's records are kept in an unsystematic and bad style" could have been easily avoided.

An index and a glossary of the local words would have been most

useful. The report although insufficient in composition is praiseworthy, because the Census of India has led to such a scientific publication. Prof. Newell's description of factual data is valuable and sometimes brilliant. Therefore the book should be welcomed in any case as a worthwhile contribution to Himalayan ethnography.

MOHAN K. GAUTAM

MONICA WILSON and LEONARD THOMPSON (eds.), *The Oxford History of South Africa*. Vol. I, *South Africa to 1870*. Clarendon Press, Oxford 1969. XXXIII, 502 p. Price 75 sh.

De geschiedenis van Zuid-Afrika placht van Engelse kant te worden behandeld in verband met de groei van het Britse imperium. De Afrikaners legden de nadruk op de vestiging van een blanke volksplanting en de strijd van de Boer tegen Bantoe en Brit. Het hier besproken boek wijkt in opzet en behandeling van beide standaardpatronen af. Het vermijdt de koloniale en althans in dit eerste deel ook de imperiale benadering. Het beperkt zich ook niet tot de lotgevallen der blanken en hun wrijvingen met de tegenspelers maar gaat uit van de niet blanke-bevolking, inheems of niet, die zwervend of gevestigd, hier al vroeg geworteld, ginds opdringend naar nieuwe weidevelden, met blanke kolonisten in aanraking en al spoedig in conflict kwam. Hun bestaan werd er door aangetast, hun heerschappijen bezweken. Het resultaat was een bonte wereld van heersers en overheersten, die niet door een proces van dekolonisering weer aan de 'natives' kan worden teruggegeven, aangezien in de loop der tijden, en feitelijk al vroeg, de koloniale samenleving er heeft plaats gemaakt voor een wereld, waar geen sprake meer is van een komen en gaan onder de blanke machthebbers maar waar blijvers van Europese herkomst de orde van de dienst bepalen. Als tegenwoordig de Bantoevolken Africans worden genoemd dan zou naar het woord van Smuts, ook de Afrikaner aldus genoemd kunnen worden en vele Engelssprekende blanken die zich Zuidafrikaner zijn gaan voelen evenzeer. Hoe kan in zulk een land een harmonische orde worden tot stand gebracht? Welke tendenties kan men in de geschiedenis aanwijzen, waarop een voorspelling gewaagd kan worden?

Het is bij zulk een benadering van de problemen die Zuid-Afrika biedt begrijpelijk dat uitvoerig wordt ingegaan op wat de archeologie kan leren over oude gemeenschappen, hun kulturen, hun onderlinge verhoudingen. Dat geschiedt in het eerste hoofdstuk, geschreven door R. R. Inskeep van de Universiteit van Kaapstad. In de drie volgende is Monica Wilson aan het woord, professor in sociale anthropologie, ook aan de Universiteit van Kaapstad. Zij schrijft over Bosjesmannen, Hottentotten en Bantoe stammen en stelt ons die voor, niet zoals de

blanken hen zagen, maar naar wat de anthropoloog van hen meent te weten op grond van overleveringen, rotstekeningen, bodenvondsten en vooral parallelen met wat elders is waargenomen (zie ook p. 259) waardoor het mogelijk is de werkelijkheid achter ooggetuigenverslagen van bv. blanken enigszins te achterhalen. Het spreekt vanzelf dat deze volkeren genoemd worden met de namen die in hun eigen omgeving gangbaar waren of de verschillende samenhangen recht doen, al dadelijk San voor de jagersvolken en Khoikhoi voor de veehoudende Hottentotten en verder de verscheidenheid van Bantoenamen voor de grote groepen en de onderdelen daarvan.

Het is bij een opzet als hier gekozen is wat wonderlijk dat het Zuid-Afrika van nu, met echter wel Lesotho (Basoetoland) en Swaziland maar met alleen het Kaapse deel van Botswana (Bechuanaland) en zonder Zuidwest, als toneel wordt genomen, terwijl toch de vroegere lotgevallen van bv. de Bantoes over veel groter terrein gevolgd moeten worden. Men kan wel zeggen dat het verhaal begint voor het begin en dat dan altijd over grenzen van later moet worden heengegrepen. Ook in de verwickelingen van nieuwere tijden vertoont zuidelijk Afrika echter een samenhang, die de grenzen van de tegenwoordige republiek overschrijdt.

Dit echter daargelaten, moet erkend worden dat de hoofdstukken die een beschrijving geven van de niet-blanke groepen en volken, waarmee de blanken in aanraking zouden komen, een nuttige inleiding vormen op het verhaal van de ontmoetingen, die volgen zullen. Ook dat de bijdrage van de anthropoloog tot wat in hoofdzaak als geschiedverhaal bedoeld is, niet uit de toon valt, al is de benadering bij de medewerkers van verschillende disciplines wel duidelijk anders. Prof. Wilson steekt duidelijk af bij de historici, mevrouw Katzen (van Leicester, vroeger van Kaapstad), Davenport (van Grahamstad) en Thompson (vroeger van Kaapstad, nu van Los Angeles), die resp. de hoofdstukken V, VII, VIII en IX hebben geschreven, en Thompson is het niet altijd eens met de rekonstructies van Monica Wilson (zie pp. 115, 251, 340) maar zowel in de eerder genoemde bijdragen van haar hand als in VI, waar zij de conflicten in oostelijk Kaapland behandelt, heeft de anthropoloog toch ook historische belangstelling: bij de opzet van het gehele boek past het zoveel mogelijk bewijzen bij te brengen van het onhoudbare van de gangbare veronderstelling dat de volken van Afrika geen geschiedenis gehad zouden hebben voor zij blanken ontmoetten, of dat men bij hen met scherp gescheiden ethnische eenheden te maken zou hebben. Contacten en afhankelijkheden zijn altijd talrijk geweest, vooral sinds de 16e eeuw, zoals ze ook later veelvuldig zullen zijn en blijven of met de blanken zullen worden.

In dit verband vindt de lezer op p. 73 een protest van prof. Wilson tegen volkenkundige verzuchtingen over desintegratie van stammen, en verlies van identiteit, waar zij zelf wil spreken van aanpassingsvermogen en ontvankelijkheid. De trekken die van deze gaven getuigen, stelt zij met graagte aan het licht, ook als de blanken hun invloed doen gelden, en zij vraagt of het niet wonderlijk is dat de afstammelingen

van kolonisten, die de zwarten binnen hun sfeer trokken om van hen profijt te hebben, nu verlangen dat de niet-blanken van nu af hun ontwikkeling langs eigen lijnen zullen gaan voeren. Er is al veel van de oorspronkelijke, trouwens nergens ooit geheel waterdichte stamverbanden te niet gedaan, door de blanken en ook door Bantoe-hoofden, die daarin een kans zagen tot het vormen van een grote krijgsmacht en het vestigen van heerschappij over een groot gebied, zoals die van de Zoeloes. Het is een algemene waarheid, aldus de schrijfster, dat de conservatieve krachten graag nadruk leggen op verwantschap maar dat gemeenschappen op meer locale of regionale grondslag juist progressief zijn (p. 117) (of wel expansief, voegen wij daaraan toe n.a.v. wat zoëven werd gezegd).

Hier valt te zeggen dat de blanken vroeger zeker uit eigenbaat heel wat gezondigd hebben en ook dat zending en bestuur, overtuigd van de zegeningen die het Westen brengen kon en moest, het hunne tot ontbinding en verwarring hebben bijgedragen. Tegenwoordig denkt men daar anders over en wil men zich hoeden voor het opbreken van verbanden. Of men met die noties in Zuid-Afrika er in slagen zal het geen behouden bleef tot nieuw leven te brengen, is een andere vraag. Daarover wordt zeer verschillend gedacht, ook in Zuid-Afrika zelf. Naast de zelfverzekering van officiële uitspraken, kan men ook anderen beluisteren, die de regering graag het beste toewensen maar nog niet durven vertrouwen dat zij met haar program ook slagen zal. Men kan die houding bespeuren in een ander geschiedverhaal over Zuid-Afrika, dat even eerder verschenen is: *500 jaar Suid-Afrikaanse Geschiedenis* onder redactie van prof. Muller van de Universiteit van Zuid-Afrika. Het is „blank-sentries” en vindt een soort voorlopig oriënteringspunt in het totstandkomen van de republiek buiten het Britse gemenebest en de daarop volgende, ook door Englands minder voorspoedige lotsbedeling bevorderde, toenadering tussen Boer en Brit. Wat de Bantoe aangaat ziet men in dat boek nog geen duidelijk richtpunt waarop men lijnen kan laten aanlopen. Heel anders de boodschap van Monica Wilson, Leonard Thompson en de hunnen.

Dat deze laatsten een „swartsentriese” benadering verkiezen heeft voor het relaas van de blanke lotgevallen ongelukkige gevolgen. Na de jaren van de V.O.C. aan de Kaap, die door mevrouw Katzen als een eenheid behandeld konden worden onder gebruikmaking van wat eerder al over San en Khoikhoi was gezegd en waarin de komende conflicten aan de Oostgrens nog maar nauwelijks van zich laten spreken, komt het woord weer aan Monica Wilson voor de geschiedenis van oostelijk Kaapland. Daarin speelt het Engelse bewind zijn onvaste rol t.o.v. de Xhosas, die naar de voorstelling van de schrijfster voor hun voortbestaan als onafhankelijk volk vochten, maar ook de mensen van de Grote Trek komen even ter sprake: zij zijn o.a. door de onrust aan de grens tot hun besluit van uittocht gebracht. Zij worden verder gevolgd in het hoofdstuk over het Zoeloerijk in Natal en nog weer in dat over de gebeurtenissen op het Hogevel van Vrijstaat en Transvaal. Wat in de geschiedenis van Zuid-Afrika centraal placht te staan, wordt

aldus verbrokken doordat de lens achtereenvolgens op de verschillende Bantoe-volken wordt ingesteld. Ook de korte maar ingrijpende Bataafse episode wordt trouwens versnipperd en wordt daardoor te kort gedaan. Het kan nuttig zijn dat zulke krachten door een andere benadering eens worden gerelativeerd maar iets van waarde gaat daarmee toch ook verloren en het inzicht dat bij de nieuwe opzet stellig gewonnen wordt, heeft weer het bezwaar van eenzijdigheid voor wie niet reeds door andere lectuur met het wel en wee van Zuid-Afrika vertrouwd is.

Een goed voorbeeld van een beter, althans meer genuanceerd, inzicht in de gang van zaken, dat gewonnen kon worden door verplaatsing van de aandacht, vindt men waar de Voortrekkers bij Basoetoland en in Transvaal worden besproken. De gangbare voorstelling is dat zij in een leeg land kwamen waar tyrannieke heersers, zelf eerst vluchtelingen voor de Zoeloes van Shaka, alleen verschrikking hadden gebracht. De Boeren herstelden de orde door die machten tot de aftocht te dwingen (Mzilikazi, gewoonlijk Moselekatse genoemd, uit Transvaal naar het latere Rhodesië) of terug te dringen (Moshweswe in de bergen van Basoetoland). De overweldigde stammen die naar moeilijk toegankelijke spelonken waren gevlucht, kwamen daarop weer te voorschijn en konden sindsdien als vazallen van de Boeren een rustig leven leiden. Geheel anders nu Thompson, die de genoemde tyrannen als grote organiseerders en diplomaten ziet, onder wier leiding sterke Bantoe-rijken hadden kunnen tot bloei komen, ware het niet dat de Voortrekkers en hun nazaten dat hadden verhinderd. Dat de door Mzilikazi en zijn Ndebele (vulgo Matabelen) onderworpen en geïncorporeerde stammen hem niet slechts als een tyran zagen, mag men afleiden uit de vele Sotho's, die hem naar het Noorden vergezelden, toen hij zich moest terugtrekken voor het overwicht van Potgieter.

De opzet van het hier besproken boek en de tendentie van de voorstelling zijn nu wel duidelijk geworden en hier en daar kwam uit wat er uit lectuur van het werk te winnen valt. Ook het algemene bezwaar, dat te maken valt, werd te berde gebracht. Daarbij moet het blijven. Voor detailkritiek is in deze toch al lange bespreking geen plaats meer. In het algemeen kan worden gezegd dat de Engelse schrijvers vooral kritisch staan tegenover wat Hollanders en Boeren bedreven en dat er bij hen geen woord af kan van bewondering of zelfs maar respect voor de Voortrekkers en al diegenen die in hun voetsporen de wereld openden voor een bedeling naar hun welgevallen. Integendeel, de Afrikaner is in dit boek vooral de hoofdschuldige in het proces, waarin vele goede mogelijkheden voor de Bantoe werden verijdeld. De motieven die tot de Grote Trek leidden, worden maar zuurtjes besproken en de teleurstellingen die de Voortrekkers in Natal ondervonden en die hun isolement in het vooreerst weinig belovende binnenland deden verkiezen, komen niet uit de verf. Er staat tegenover dat ook de Engelse bemoeiingen niet worden verheerlijkt. De sympathie gaat uit naar de niet-blanken verliezers.

Het eerste deel loopt tot 1870, wanneer de grote veranderingen voor de deur staan, die Zuid-Afrika tot een geheel andere propositie zouden

maken. Met ongeduld wachten wij nu op het tweede deel, dat ons nog in 1970 zal moeten bereiken als de plannen daartoe kunnen worden uitgevoerd.

P. J. VAN WINTER

MARGARET PRIESTLEY, *West African Trade and Coast Society, a Family Study*. Oxford University Press, London 1969, 207 p., 4 ill., maps. Price 55 sh.

De lezer doet er goed aan op de ondertitel te letten, want het betreft hier een geschiedenis van de Brew-familie, niet een algemeen overzicht zoals de titel suggereert. Deze studie wordt er alleen maar interessanter door. Een goede aanwinst in een waardevolle serie (West African History series).

Een groot deel van deze studie is gewijd aan Richard Brew, Iers koopman op de Goudkust. Het verlevendigt ons beeld van de achttiende eeuwse Goudkust zonder overigens veel nieuws te brengen. Veel interessanter vind ik de gedeelten over zijn gemengdbloedige afstammelingen. In hun carrières weerspiegelt zich een eeuw koloniale geschiedenis in wording. De verantwoordelijkheid van Samuel Collins Brew, ambtenaar van het protectoraat in het derde kwart van de vorige eeuw, was groot. Zijn afstammelingen bleven onderaan in de hiërarchie, de weg naar de top was afgesneden door Britse ambtenaren. Gouverneur Guggenheim brengt na de eerste wereldoorlog dan weer een zekere verruiming van vooruitzichten.

Het laatste hoofdstukje over de familie-verhoudingen was voor mij (om reden van in deze sfeer verricht onderzoek) het boeiendst. De verbintenis van R. Brew met een aanzienlijke 'wench' betekende dat de Europese invloed via de matrilineale verwantschapsbetrekkingen in de Fanti-samenleving werd binnengehaald. Aan de andere kant hebben de Brews hun identiteit niet verloren. Binnen het dualistische afstammingssysteem der Akan hebben zij afstamming via de mannelijke lijn extra benadrukt. De beschouwing over deze materie is tantaliserend kort. Men zou b.v. meer willen weten over de dochters van de Brew-familie en over de vrouwen waar de Brews mee trouwden (schrijfster vermeldt dat vele geletterd waren; een belangrijk gegeven). Hopelijk ligt hier nog terrein braak voor verder onderzoek, dat ons een inzicht kan verschaffen in de exclusiviteit van de kust-élite en het merkwaardige evenwicht tussen Afrikaanse en westerse levensgewoonten, hetwelk deze elite kenmerkt.

F. L. VAN HOLTHOON

HASANI BIN ISMAIL, *The Medicine Man, Swifa ya Nguvumali*. Edited and translated by Peter Lienhardt. Oxford, at the Clarendon Press, 1968. VIII, 208 pp. Price 42 sh.

This is an extremely interesting book on a hitherto almost unexplored field of Swahili literature: the ballad. The text has been edited and

translated on pp. 86-189. Elsewhere, I hope to discuss the philological side of this work. Suffice it to say here, that the text edition does not show a mastery of the language, and that the translation is in many places erroneous; the translator has evidently not taken the time to look up all the words or to settle remaining problems by correspondence.

In this review, I want to discuss the first part of the book, the Introduction (pp. 1-83). Here again, there are many points on which I have to disagree with the author. Why does it seem doubtful to him that the word Swahili is derived from Ar. Sawahili? It has been known for some time that this is the correct etymology of the word (p. 2, n.l.). On p. 3, the author discusses the *double entendre* one often meets in Swahili poetry and songs, but gives *kinyume* as the term for it.

Kinyume, however, denotes a very special type of concealed language, in which syllables are shifted or placed in inverse order (*kinyume* = "backwards"); we shall meet a few examples of it.

On the same page, the author quotes a line from a song sung by a woman: *Nina mkeka wangu mavema tanda waya-wayaya*. Lit: "I have my good sleeping mat, the bed goes *waya-wayaya*". As the line is one syllable too long, I suspect that the prefix of *mkeka* "sleeping mat" is to be omitted, and that the actual word in the song is *keke* "a drill", obviously with an erotic *double entendre*: about the latter the author has otherwise no doubts. *Wayarwaya* is translated as "sagging", and understood to be an allusion to a cold or impotent husband. But the word *wayarwaya* is given by Sacleux as "s'agiter dans son lit, s'ébranler sous l'impulsion d'une secousse", so that one gets the impression that the hidden meaning is very much the opposite of what the author supposes; we now get: "I have my good drilling tool with me, the bed shakes up and down".

The careless translation of the verses quoted can be seen from the following examples: (p. 5) *Basi hapo ujuiwe hatari* (Lienhardt: You mark my words); meaning: "Well now, you must know the danger"; (last line but one): *Nauliza unipe suhani* (Lienhardt: Tell me clearly now please); the last word should be read *suḍali* "question", because it rhymes with *mali* in the first line and *kwali* in the last line of the stanza. The meaning is: "I ask, give me a question". *Suḍali* is a special type of question in which the answer is implied.

The explanation Mr Lienhardt gives on p. 6, is perhaps more his own opinion than that of an objective anthropologist; he speaks of the proletariat of the coast, without making clear what he means by it in the African context.

On p. 7, Mr Lienhardt calls the Islamic system of teaching "slow and clumsy". This is another personal opinion, not explained in objective terms. Within the framework of Islamic thinking, this system of education is obviously perfect, as it has survived for many centuries. It has a different purpose from Western education, and Mr Lienhardt, as a social anthropologist should have appreciated that. Whether he personally agrees with it is quite irrelevant. Nine lines down the author remarks that the Romanized form of Swahili is much simpler than

Swahili in Arabic script. I wonder if he has really studied the various forms of Swahili in Arabic script to make such a judgment.

At the top of p. 15 the author propounds another of his facile assumptions: "The class difference to which this (the alleged fact that Arabs married African girls but refuse to give their daughters in marriage to Africans) contributed was a leading cause of the hostility between Africans and Arabs in Zanzibar in recent years, culminating in the Zanzibar revolution".

The real explanation is that whoever caused the revolution in Zanzibar in 1964, made use of an existing controversy (that had been fostered by the colonial government since the second world war), aiming to behead the people by making them massacre their own leaders, Muslims to be sure, but whether Arabs is another question. In any case, the situation is a little more complex than Mr Lienhardt seems to suggest.

On p. 42, the author quotes three songs, one of which we might analyse here; the syllables in brackets are to be omitted to correct the metre (the translation is Lienhardt's):

<i>Kisima (cha) nangarukia</i>	Crocodile pool
<i>Nikitaka kunywa maji</i>	and when I went there to drink:
<i>Nguruwe (a)katumbukia</i>	A pig had fallen in.

Mr Lienhardt comments as follows:

"The singer congratulates himself on his good fortune in being saved from peril by a lucky accident. Had he not seen the water polluted by the pig he might have gone to have a drink and become a meal for the crocodiles".

Mr Lienhardt missed the point. My translation would be more like this: (line 1) "The well, I was about to dive into". This, it seems to me, refers to a girl or woman with whom the poet was about to have intercourse. (line 2) "I was going to have a drink" is a reference to the same: eating or drinking are frequent metaphors for "having" a woman. (line 3) "A pig had fallen in" refers to a non-Muslim (eater of pigs) who had just tumbled in, i.e. had intercourse with that woman. Here we have an instance of *kinyume*: the radical of the verb *-tumbukia*, *-tumbu*, is the reverse of *mbutu* "penis".

The next song quoted by the author is another example of *kinyume*:

(p. 43) <i>Mwanamke mnene</i>	"The fat woman
<i>ila yake naijua</i>	I'm up to her tricks
<i>Jasho lake la ngwapani</i>	the sweat of her armpits
<i>la umua ritumbua</i>	is enough to leaven the rice cakes".
	(Lienhardt's translation).

Mr Lienhardt comments that some women put medicine in the food they prepare for sale in order to make it irresistible to their customers and that these medicines are always some sort of filth; therefore it is safer to eat at home or with one's friends. Let us analyse this song: "The big woman" (*fat* in Africa is a compliment, not a term of abuse): "I know her illness" (*illa* 'disease').

"The sweat of her armpits" (this, it seems to me, refers to the smell of her genitals, certainly attractive to some men). "will make the little penises swell". *Laumua* is one word: "it causes to swell, or rise"; *vitumbua* means rice cakes all right, but evidently it is an other case of *kinyume*: the astute reader will already have recognized the word *vi-mbutu* "little penises".

The author does not comment on the moral of the ballad as a whole. Yet this, I think is essential, knowing that the majority of Swahili poetry has a lesson to tell. The story is about a sorcerer, who wanted some organ of a freshly killed human victim for his store of magic tools. In the end, the murder is not only discovered, but the perpetrators who call themselves Muslims, are ignominiously "smelled out" by a heathen witchfinder and then, even more ignominiously, they are arrested by pagan policemen ("uncircumcised Luo"). The moral of the poet Hasani bin Ismail must have been as follows (had he been asked): "No good Muslim should ever indulge in witchcraft of whatever form; to sacrifice victims for the spirits is the first capital sin against Allah. It has therefore pleased Allah to have these sinners detected and captured by infidels, because they are worse than those".

Nevertheless, in spite of these few critical words, I think we must be grateful to Mr Lienhardt for adding this interesting work to our still insufficient information on Swahili literature and culture. It will remain of value also for the contribution it makes towards our scant knowledge of witchcraft in East Africa.

JAN KNAPPERT

V. W. TURNER, *The Drums of Affliction. A Study of Religious Processes among the Ndembu of Zambia*. Clarendon Press, Oxford, and the International African Institute, 1968. XIII + 326 blz., geïllustreerd. Prijs 65/- net.

De titel van dit boek slaat op bepaalde rituelen, in vertaling ook wel als "drums of affliction" aangeduid, die de Ndembu opvoeren in geval van aan voorouders, heksen of tovenaars toegeschreven ziekten of andere tegenslagen. Overigens komen ook andere rituelen zoals het puberteitsritueel voor meisjes uitvoerig ter sprake. Een belangrijk afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan de divinatie die gewoonlijk aan de "rituals of affliction" vooraf gaat.

De hoofdbedoeling van het boek is vast te stellen hoe de rituelen als een factor in het sociale proces optreden. Daartoe heeft Turner de stof in twee door hemzelf nogal scherp gescheiden delen ondergebracht: een sociologisch en een cultureel deel. In het culturele deel onderzoekt hij de rituelen als een min of meer autonoom systeem. Hij ziet de rituelen als systemen van symbolen, die in gecomprimeerde en gezaghebbende vorm de voornaamste waarden van de Ndembu-samenleving bijeen brengen en, zoals hij het uitdrukt, herscheppen. Dit deel van het boek, voor het merendeel in afzonderlijke hoofdstukken ondergebracht is,

dunkt me, het belangrijkste en het meest overtuigende. Turner's interpretaties van de symboliek van rituelen die ten dele al bekend waren uit voorgaande artikelen, o.a. gebundeld in zijn "The Forest of Symbols" (1967), komen er tot een synthese en afsluiting.

Het sociologische deel bevat niet zoveel nieuws na het door de auteur in 1957 gepubliceerde "Schism and continuity in an African society", al valt ditmaal meer de nadruk op het rituele element in het sociale proces, en al toont de schrijver nog weer eens de waarde aan van de methode van de "extended case study". In het onderhavige boek heeft de "extended case study", die er de kern van vormt en in hoofdstuk IV is opgenomen, betrekking op één van Turner's informanten ten behoeve van wie een reeks van rituelen is opgevoerd.

Van de twee delen kan men zeggen, dat ze beiden afzonderlijk erg goed zijn. Toch blijkt niet altijd even duidelijk de relevantie van de uitvoerige uiteenzettingen over de "cultural fabric" van de rituelen voor hun betekenis in het sociale proces, wat eigenlijk de bedoeling van Turner is. Daardoor ook is zijn conclusie dat de rituelen gezien moeten worden als een middel tot het herstellen van de eenheid en het tijdelijk overbruggen van tegenstellingen in de Ndembu samenleving niet helemaal overtuigend.

Een enkele opmerking tenslotte over de belangstelling van Turner voor sociale veranderingen en de processuele aspecten van het sociale leven. Het is gezien die belangstelling merkwaardig dat Turner nauwelijks aandacht besteedt aan de vraag of en in hoeverre de rituelen zelf in de laatste jaren wijzigingen hebben ondergaan. Als ze ongewijzigd zijn gebleven, dan zou men toch willen weten hoe dat te verklaren is.

Ook vraagt men zich af in hoeverre Turner met recht over de Ndembu samenleving kan spreken als over een "cyclical repetitive social system" als men uit zijn eigen gegevens weet, dat dit volk ook al vóór de komst van de Britten een lange en bewogen geschiedenis achter de rug had.

A. A. TROUWBORST

ALLISON, PHILIP, *African Stone Sculpture*. Lund Humphries, London, 1968. 71 pp., KK., ill. 56 sh.

Van Philip Allison die reeds gunstig bekend stond door zijn grondige studie over de steenplastiek van het Cross-River-gebied van Z.O. Nigeria (*Cross River Monoliths*. Department of Antiq. Fed. Rep. of Nig. 1968) verschijnt thans een werk dat een systematisch overzicht poot te brengen van de steenplastiek in Afrika bezuiden de Sahara (al komen in fine ook de uit het neolithicum stammende, door J.-P. Savary onlangs bestudeerde plastieken, o.m. de z.g. "têtes de chouettes", ter sprake).

Na een kort inleidend stuk (The Status of Stone Sculpture in African Art) behandelt de auteur achtereenvolgens in evenzoveel hoofdstukken de steenplastieken van het Z.W. Nigeria ("The Yoruba Stone Sculptures" (pp. 11-24), "The Cross River *Akwanshi*" (pp. 25-35), de kleinere

stenen beeldjes uit Sierra Leone en Guinea (pp. 36-41), de steenplastiek uit het Neder-Kongogebied (pp. 42-46), deze van Rhodesia en Z. Afrika (pp. 47-55), de "Monoliths of Southern Ethiopia" (pp. 56-59), en, wel zeer vluchtig, de "Worked Stones" van de W. Sudan en de Sahara (pp. 60-61). Enkele korte beschouwingen over "African Stone Sculpture—Present en Past" besluiten het werk dat tevens een systematische bibliografie en een waardevolle index bevat. Het zwaartepunt en de eigen waarde van dit fraai uitgegeven boek vormen de twee hoofdstukken gewijd aan de steensculptuur van Zuid-Nigeria, resp. van het gemakkelijksheidshalve "Yoruba" genoemd Westelijk gebied en dit van de Cross-River dat overwegend door Ekoi bewoond wordt. Vanzelfsprekend brengt het overzicht van deze kunst uit dit laatste gebied weinig nieuws t.o.v. het vorig werk van dezelfde auteur dat een grondig en quasi- volledig inventaris van de merkwaardige "phallische" monolithen leverde.

Anders ligt het met de zeer gevarieerde en aan chronologische mogelijkheden ongemeen rijkere steenplastieken uit het Yoruba-gebied, door de auteur in vier lokale groepen onderscheiden: enerzijds Ife en Eshure (bewoond door de Ekiti, een Yoruba-substam), waarvan de steenplastiek door de auteur tot een mogelijk oudere, vóór-klassieke Ife-kultuur gerekend wordt, en anderzijds Igbajo en vooral Esie met zijn $\pm$ 800 spekstenen beelden die integendeel in de sfeer van de latere (klassieke of postklassieke?) Ife-kultuur dienen gesitueerd te worden.

Wellicht brengt het aangekondigde stylistisch onderzoek van Phillips Stevens hierin opheldering.

Terloops moge opgemerkt worden dat de grote door F. Willett gepubliceerde, granieten visplastiek uit de Ogun Ladin cultusplaats in het paleis van Ife door de auteur niet vermeld wordt.

Bij de behandeling van het probleem van de steenplastiekjes uit Guinea en Sierra Leone steunt Allison op de uitvoerige studie van Person en tevens ook op het ophelderende artikel van A. F. C. Ryder in het *Journal of African History*, II, 1964, 3, pp. 363-365 ("A Note on the Afro-Portuguese Ivories"). Toch lijkt me de gekozen "ethnische" terminologie niet altijd gelukkig. Pl. 53 stelt een figuur voor die heet Kissi te zijn; voor een stylistisch zeer verwante groep, op Pl. 56 afgebeeld, wordt Temneland als oorsprong aangegeven. Een hoofdje uit de verzamelingen van het K.M.M.A. te Tervuren, werd in 1934 verzameld te Ermakono (canton Kissidougou, Guinea). Anderzijds lijkt me de phallische oorsprong van de z.g. typische *pomdo* "van de Kissi" niet zonder meer bewezen.

Zoals te verwachten, steunt het hoofdstuk over de *mintadi* van het Neder-Kongo gebied op de gegevens van R. Verly, die slechts uiterst behoedzaam en kritisch mogen gehanteerd worden. De functionele gegevens blijken derhalve haast volkomen waardeloos. Men mist ook alle verwijzing naar de steenplastiek uit Mayombe. Waar stenen beelden een rol speelden in de *Mbumba*-cultus, en andere betrokken waren bij de *nkisi nsi*, de cultus van Aardgeest (bij de verwante *nkisi Mbemba*, werd uit het naburige en verwante Sondi-gebied het gebruik gesignaleerd van een menselijke figuur samen met deze van een hond, beide

uit steen (cfr. K. Laman, *The Kongo*, III, 1962, Pl. 2 op. P. 64).

Verder worden de nochtans merkwaardige anthropomorfe grafstenen van de Solongo, uit resp. het gebied van de monding van de Kongo en uit de omgeving van Ambrizete (N.W. Angola), totaal over het hoofd gezien. Op dit stuk is dit overzicht van de afrikaanse steenplastiek eerder teleurstellend. Een korte maar boeiende uiteenzetting over de in Rhodesia en Z. Afrika verspreide steenplastieken, voornamelijk deze uit Zimbabwe, en een eerder summiere vermelding van de "worked stones" van de W. Sudan en de Sahara worden, als besluit, gevolgd door enkele overwegingen van algemene aard.

Al met al een boek van ongelijke waarde, maar waarin men dankbaar een zeer positieve bijdrage tot de kennis van de zo belangrijke West-Afrikaanse en vooral Nigeriaanse steenplastiek zal erkennen.

Tot slot moge ik hier afstand nemen van de, ook in een aantal andere aan de kunst van Afrika gewijde werken geponeerde stelling van de binding van voorstellende kunst en woudkulturen. De bewering dat "the open savannahs are an environment unfavourable to the development of the settled cultural institutions which mind their expression in artistic production" (p. 6) wordt ten overvloede door de feiten, vnl. dan in Centraal-Afrika, tegengesproken.

A. MAESEN

De Redactie ontving bovendien de volgende publicaties:

Het leven der volken: Culturele Antropologie. 12 delen. Per deel 248 blz., 8 blz. kleurenills. en 90 foto's in de tekst. Sesam-reeks, Bosch en Keuning, Baarn 1969-1970. Prijs per deel f 8,90.

M. F. ASHLEY MONTAGU (ed.), *Culture: Man's Adaptive Dimension*. Oxford University Press, New York 1968. 289 p., price \$ 7,50 (cloth), \$ 2,50 (paper).

W. H. A. RIVERS, *Kinship and Social Organization, together with The Genealogical Method of Anthropological Enquiry*. With commentaries by Raymond Firth and David M. Schneider. L.S.E. Monographs on Social Anthropology no. 34. The Athlone Press, London 1968. 116 p., price £ 1/10/-.

Serie Antropologica. No. 1: Método experimental para el estudio de artefactos líticos de culturas antillanas no-cerámicos. Academia de Ciencias de Cuba, La Habana 1968. 18 p., 6 láminas.

Etnoiatria. Rivisti di Etnomedicina, diretta da Antonio Scarpa. Vol. II, no. 1, 68 p., Milano 1968. (Inhoud: 5 artikelen in het Frans, 1 in het Engels, 1 in het Italiaans, boekbesprekingen, korte mededelingen).

H. V. MUHSAM, *Beduin of the Negev*. Jerusalem Academic Press Ltd., Jerusalem 1966. 123 p.